

SPEELRUIMTE EN SPELGEDRAG

Kinderen spelen overal. Op straten en stoepen, in parken, op braakliggende terreintjes, op achterpaden bij woningen, langs de waterkant, op pleintjes en plantsoenen. Kinderen vinden hun favoriete speelplek op de gekste plaatsen en ze laten zich in hun spel niet beperken tot de plekken die volwassenen daarvoor bedacht hebben zoals speeltuinen en kinderboerderijen. En geen kind is hetzelfde. Er zijn verschillen tussen jongens en meisjes, tussen leeftijdscategorieën, tussen allochtone en autochtone kinderen en verschillen in karakter. En al die verschillen hebben betekenis voor de behoefte aan speelruimte.

Dit informatieblad maakt deel uit van de serie 'Informatiebladen Speelruimte'. Het helpt u als lid van een buurtcommissie, als ambtenaar, bestuurder van een speeltuin, team van een basisschool, als ontwerper of architect rekening te houden met en in te spelen op al deze gegevens.

De inrichting van onze leefomgeving wordt bepaald door volwassenen. Daarmee zijn zij verantwoordelijk voor de leefbaarheid van die omgeving. Bij de inrichting van de leefomgeving is er te weinig aandacht voor jeugdigen, toch gemiddeld een kwart van de bevolking.

Kinderinspraak en jeugdparticipatie zijn echter in opkomst, waarmee jeugdigen hun stem kunnen laten horen bij de inrichting van de leefomgeving. Daarvoor is het noodzakelijk dat volwassenen zich kunnen verplaatsen in kinderen. Dat ze zich afvragen: "Hoe was dat ook al weer: kind zijn en spelen?". "Hoe was dat toen en hoe is dat nu?". Volwassenen moeten zich kunnen inleven in het spel van kinderen en hun behoeften aan speelruimte om deze te kunnen vertalen naar eisen voor de inrichting van de leefomgeving. Informatieblad nummer 4 'Speelruimte en jeugdparticipatie' besteedt hier aandacht aan.

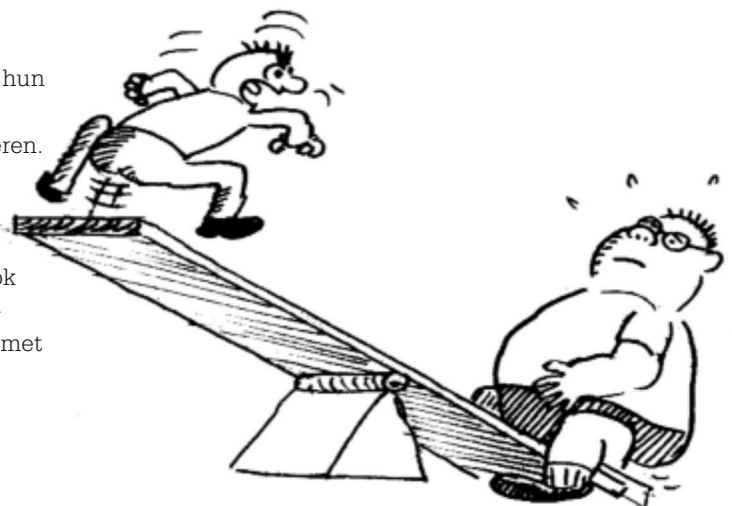
Waarde van spelen

Voor kinderen is spelen niet alleen leuk en (ont)spannend, maar ook pure noodzaak en hard werken. De mogelijkheid om vrij en naar eigen inzicht te spelen, om creatief bezig te zijn met handen en voeten is voor kinderen essentieel voor hun lichamelijke en geestelijke ontplooiing. Ze leren hun lichaam en hun verstand te gebruiken. Ze leren omgaan met hun eigen emoties en die van anderen. Daarom moeten volwassenen spelgedrag en behoefte aan speelruimte serieus nemen. Buiten spelen is niet alleen belangrijk voor de persoonlijke ontwikkeling van een kind, maar ook voor zijn/haar gedrag ten opzichte van de medemens. Want buiten spelen is ook samen spelen, met

elkaar leren omgaan, tegen je verlies kunnen en rekening houden met anderen. De mogelijkheid om buiten te spelen vormt daarmee één van de factoren die van een kind een sociaal voelend wezen maken en is daarom essentieel voor de ontwikkeling van een kind tot volwassene.

Versillen en overeenkomsten

Hoe verschillend kinderen ook kunnen zijn in karakter of temperament, er zijn ook overeenkomsten. In dit informatieblad beperken we ons tot die overeenkomsten die een leidraad kunnen zijn voor de planning en inrichting van speelruimte voor kinderen. Allereerst beschrijven we de kenmerken per leeftijdscategorie en vervolgens kenmerken in karakter en temperament. Ten slotte brengen we de groep kinderen met een (lichamelijke) handicap in beeld, omdat de planning en fysieke inrichting van speelruimte voor deze kinderen speciale aandacht vragen.

Kenmerken per leeftijdscategorie

We onderscheiden drie groepen kinderen: peuters en kleuters (0 t/m 5 jaar), kinderen in de basisschoolleeftijd (6 t/m 11 jaar) en de tieners (12 t/m 16 jaar).

Jonge kinderen (0 t/m 5 jaar)

Baby's, peuters en kleuters zijn vooral bezig met het ontdekken van hun eigen lichaam, hun zintuigen en hun naaste omgeving. Jonge kinderen hebben een actieradius van 100 meter als maximaal spelbereik vanuit hun woning. Binnen dit gebied ontdekken zij zichzelf en de wereld. Ze nemen alle invloeden van buitenaf gretig in zich op. De baby geniet van het kriebelende gras in zijn handjes of wordt helemaal warm van het zonlicht op zijn bolletje. De peuter klimt eindeloos een stoepje op en af. Of hij gooit papiertjes in de lucht om te zien hoe lang ze blijven zweven. De kleuter is uren zoet met zand en water. Of je ziet hem voorbij draven, waarbij hij zich een paard waant dat net ontsnapt is uit de wei. De afmetingen van plekjes die geschikt zijn voor peuters en kleuters moeten klein zijn in verhouding tot de omliggende ruimten in de woonomgeving. Peuters spelen voornamelijk alleen of in kleine groepjes. Als hun speelterrein groter is, worden ze gauw gestoord door het ruwe spelgedrag van oudere kinderen.

Schoolkinderen (6 t/m 11 jaar)

Kinderen in deze leeftijd zijn zeer actief. Ze klimmen, klauteren, rennen, fietsen, skaten, zwemmen, gaan touwtje springen, spelen met een bal, kortom de mogelijkheden zijn onuitputtelijk. Spelen is eigenlijk voor het grootste deel bewegen. Voor al deze bewegingsactiviteiten hebben ze ruimte nodig.

Schoolkinderen gebruiken een gebied met een straal van zo'n 400 meter rondom hun woonhuis. Een stuk braakliggend bouwland, een plantsoen, een pleintje of een bouwplaats vormen ideale plekken om lekker wild bezig te zijn en avonturen te beleven. Kinderen spelen sportspelletjes (voetballen, hockey) en dagen elkaar uit tot wedstrijdes klimmen, rennen en springen. Het competitie-element speelt al vroeg een grote rol in het leven

van een kind. Daarnaast is ook rustig zitten en zomaar wat rondkijken of met vriendjes of vriendinnetjes praten een geliefde bezigheid. Hekjes, banken, omgevallen bomen, trapeuningen, grote stenen, muurtjes, echt alles voldoet als ontmoetingsplek.

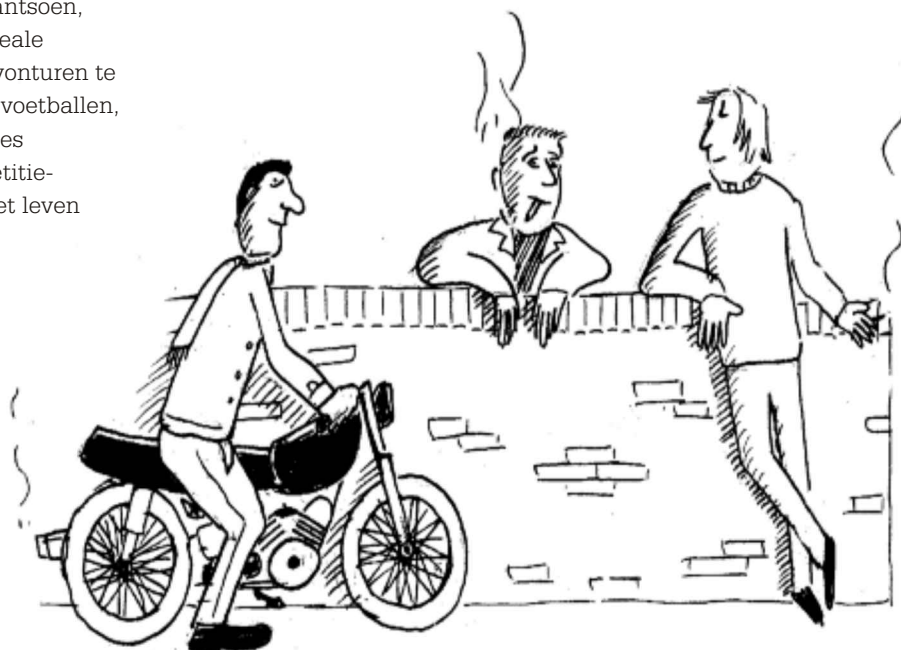
Op het eerste gezicht lijkt het alsof ze niets doen, maar als je beter kijkt, zie je dat er wel degelijk wat gebeurt. Wanneer kinderen rommelen bij een putje, kastanjes zoeken, met een stokje hun naam in het zand schrijven, pokemonkaarten of voetbalplaatjes ruilen komen ze even tot zichzelf. Ze nemen wat afstand van de drukte. Ook dat hebben kinderen echt nodig: rust.

Daarnaast spelen ze op de rustige plekjes ook allerlei fantasiespelletjes: vadertje en moedertje, politie en boef, playbackshow. Niet elke straat of stoep is geschikt voor dergelijke 'net alsof spelletjes'. Een beetje beschutting en een lekkere zitplaats zijn dan heel belangrijk.

Jongeren (12 t/m 17 jaar)

Grote kinderen hebben hun omgeving ontdekt en zijn zich er ook van bewust dat die omgeving hen ziet. Ze beginnen zich af te zetten tegen die omgeving en komen daardoor vaak provocerend over.

Hoe vaak zie je niet een groep jongens of meiden bij elkaar zitten op een hek of op een pleintje, terwijl ze zitten te praten, te roken, te lachen, te zoenen of elkaar (stiekem) zitten te bekijken. Zij hebben meer ruimte nodig dan kinderen van jongere leeftijd. Ze claimen een eigen plek in hun leefomgeving waar ze ongestoord alleen of met elkaar kunnen zijn. Echter ook openbare plekken zoals marktpleintjes, parken of sporthal zijn geliefde plaatsen om rond te hangen, herrie te maken of stoer te doen op fiets, skates of brommer. Hun territorium beslaat dan ook al gauw een gebied met een straal van een kilometer rondom hun ouderlijk huis.

Kenmerken in karakter en temperament

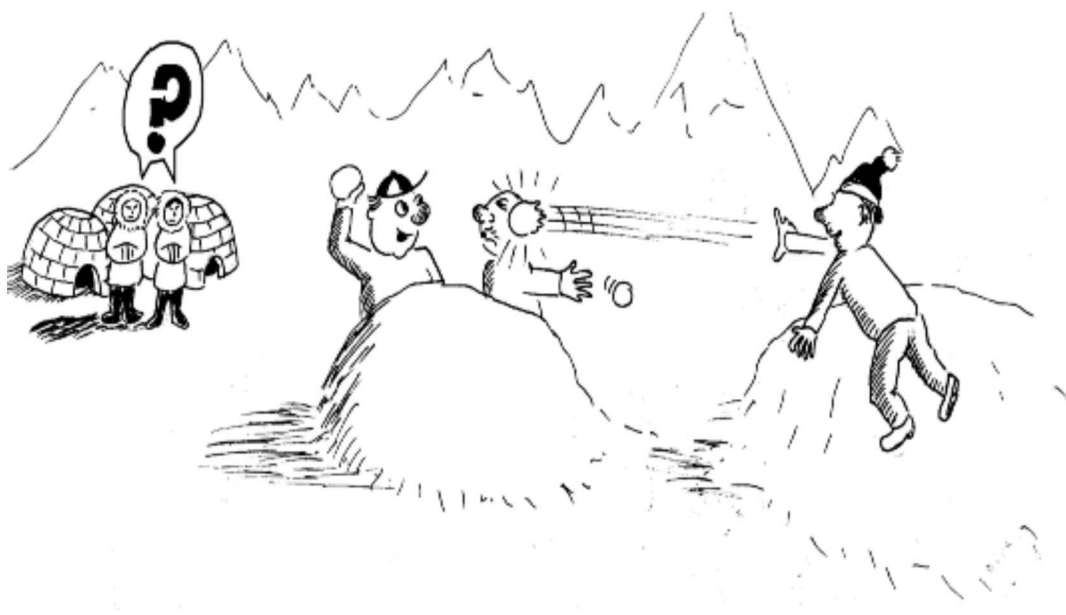
Binnen elke leeftijdscategorie zijn er kinderen te onderscheiden die:

- zowel letterlijk als figuurlijk *veel ruimte* nodig hebben. Zij gedijen slecht in gesloten en besloten ruimten en binnen strakke regels en programma's;
- een *duidelijk gestructureerde* omgeving nodig hebben. Zij vinden de ruimte om hen heen al snel te chaotisch;
- *veiligheid en geborgenheid* nodig hebben. Het zijn vaak de kat-uit-de-boom-kijkers die hulp nodig hebben om de bedreigingen van de buitenwereld te overwinnen;
- *moeilijk in beweging* te krijgen zijn. Zij moeten uitgedaagd worden tot het veroveren van de wereld.

Kinderen met een handicap

Er is één groep waar we bijzondere aandacht aan moeten besteden: kinderen met een (lichamelijke) handicap. Hoewel ook zij het liefste gewoon buiten spelen, samen met kinderen zonder handicap, gaat dat niet altijd vanzelf. Hun mogelijkheden zijn beperkt. Ze kunnen bijvoorbeeld niet overal komen met een rolstoel of hebben een beetje extra houvast nodig (leuning). Kinderen met een zintuiglijke handicap, zoals dove of slechtziende kinderen, hebben weer extra duidelijkheid nodig (kleurcontrasten van toestellen) om zo zelfstandig mogelijk hun weg te kunnen vinden.

Uiteindelijk moet de woonomgeving aan alle kinderen, met of zonder handicap, speelmogelijkheden bieden, zodat ze samen kunnen spelen. Om kinderen met een handicap niet te isoleren zal uiteindelijk ook voor hen die grotere keuzemogelijkheid gecreëerd moeten worden. Informatieblad nummer 14 'Speelruimte voor iedereen: geïntegreerd spelen' geeft hier meer informatie over.

Gevolgen voor planning en inrichting

De leefomgeving moet aan kinderen van elke leeftijdscategorie, verschillende ruimtesoorten bieden die aansluiten bij hun behoeften en die ook bereikbaar, toegankelijk en bespeelbaar zijn voor kinderen met een handicap. We onderscheiden de volgende ruimtesoorten:

Binnen-buitenruimte

Hiermee bedoelen we een overgang van binnen naar buiten. Denk bijvoorbeeld aan een afdak of een speelhuis. Binnen deze ruimte kunnen kinderen zich geborgen voelen of zich op iets concentreren.

Gestructureerde ruimte

Dit is een gebied dat helemaal is ingedeeld, bijvoorbeeld een plek om te klimmen en te schommelen, een zithoek, een vaste hinkelbaan, in het midden een zandbak voor de kleintjes, enz. Een dergelijke ruimte is vooral nodig voor kinderen die structuur in hun omgeving nodig hebben en voor kinderen die tot beweging moeten worden uitgedaagd.

Open ruimte

Dit is een open terrein waarop niets hoeft en alles kan. Kinderen kunnen er rennen, overlooptje of tikkertje spelen en afhankelijk van de ondergrond fietsen. Een ideale plek voor kinderen die veel ruimte nodig hebben.

Margegebied

Dit is een randgebied waarop heel veel mogelijk is: rommelen, verstoppen, met water bezig zijn, kuilen graven of tuintjes maken. Alle kinderen kunnen hier op hun eigen manier aan hun trekken komen.

Deze verschillende ruimtesoorten zullen niet altijd vanzelfsprekend in een buurt aanwezig zijn. Afhankelijk van de wensen van de kinderen, de beschikbare ruimte en de situering kunt u deze ruimten realiseren in de vorm van een speelvoorziening.

In verband met dominantie en overlast tussen groepen onderling is samenhang in planning en voorzieningen voor verschillende leeftijdsgroepen van belang. Een tekort aan voorzieningen voor jongeren kan bijvoorbeeld overlast opleveren voor schoolkinderen. Schoolkinderen nemen op hun beurt dan weer bezit van de plaatsen van de kleintjes.

ADRESSEN

CMO Groningen

Wegalaan 3-5, Postbus 2266
9704 CG Groningen
telefoon (050) 577 01 01, fax (050) 577 64 93
e-mail l.moithukshung@cmogroningen.nl
www.cmogroningen.nl

Stichting Partoer

Natalstraat 7, Postbus 298
8901 BB Leeuwarden
telefoon (058) 234 85 00, fax (058) 234 85 01
e-mail info@partoer.nl, www.partoer.nl

NUSO

(landelijke organisatie voor speeltuinwerk en jeugdrecreatie)
Koningslaan 101, Postbus 19204
3501 DD Utrecht
telefoon (030) 254 48 80, fax (030) 254 50 88
e-mail info@nuso.nl, www.nuso.nl

3VO

Huizenlaan 600, Postbus 423
1270 AK Huizen
telefoon (035) 526 27 37 / 524 88 99

Kinderen Voorrang

1° Nassaustraart 5
1052 BD Amsterdam
telefoon (020) 682 63 22, fax (020) 682 06 19

Bureau Speelruimte

(Advies, onderzoek en ontwerp voor de woonomgeving)
Soesterweg 9, Postbus 449
3800 AK Amersfoort
telefoon (033) 465 32 70, fax (033) 461 75 83
e-mail speelruimte@spidernet.nl

Deze uitgave kwam mede tot stand dank zij de medewerking van de Vereniging Steunfuncties Welzijn (VSW) en de provincie Groningen